

ԱԶԳԱՅԻՆ

Քաղաքական ժողովն շարաթ առուր նստին մէջ, բաց ի բազմաթիւ մասնաւոր խնդիրներէ, քանի մի գլխաւոր որոշումներ ալ ըրաւ, որոնք նշանակութեան արժանի են:

Ա.

Գաւառներէն եկած այլ և այլ գրութիւններէ խմանալով, թէ կուսակալութեան օրինաց հակառակ տեղ տեղ կեղեցական դասէն անդամ չգտնուիր վարչական ժողովոյ մէջ, որոշեց չընթերցականաւ մի ծանուցանել գաւառայնոց, որ կայսերական կառավարութեան կողմանէ ըստ օրինի հաստատեալ իրենաց այս իրաւունքը ճանչնան և եկեղեցական դասէն անդամ ունենան կուսակալութեանց, միւթէսարըֆութեանց և գայմագամութեանց վարչական ժողովոց մէջ:

Որպէս զի մեր գաւառաբնակ ազգայինք իւրեանց այսպիսի իրաւունքները գիտնան և գործադրութիւնը պահանջեն, պէտք է որ շուտով կատարուի Վիլայէթ նիզամնամէի թարգմանութիւնը, ինչպէս որոշած է Քաղաքական ժողովը, և բոլոր գաւառները զրկուին:

Հարկաւ զրկանաց կատարհի այն անձն, այն ընտանիքը և այն ազգը, որ չգիտէ թէ ո՞րչափ իրաւունք ունի ինքը և ո՞րչափ պարտք:

Բ.

Նկատելով որ, ֆիլի, Չարսանճագի և ուրիշ այսպիսի հինաւոր խնդիրներ տակաւին անորոշ մնացած են կամ նոր որոշմանց պէտք ունին, նկատելով նաև թէ գաւառական ընդհանուր հարստահարութեանց տեղեկագրոյն վրայ պատասխան մի առնուած չէ Բ. Դրնէն՝ գըլլաւոր պաշտօնէից հետզհետէ փոփոխութեան պատճառաւ, որոշեց ժողովն որ Ս. Պատրիարքն այս գլխաւոր խնդրոց կարգադրութիւնը խնդրելու համար անձամբ ներկայանայ բարձրարապատիւ մեծ Եպարքոսին:

Հետեւաբար կյուսամք, թէ Ս. Պատրիարքը այսօր կամ վաղը Նորին բարձրութեան դիմելով, կայսերական բարեխնամ կառավարութեան գլխաւորութիւնը կհայցէ մեր այն գաւառացի ազգայնոց համար, որք հակառակ օգոստափառ Սուլթանին կամաց ու բաղձանաց՝ այլ և այլ զրկանքներ կկրեն, և տակաւին նոցա փրկութեան և ապահովութեան համար վերջնական և ազդու տնօրինութիւն մ'եղած չէ:

Քաղաքական ժողովն վերջին նիստին մէջ դիւանապետ անուանեց թովմաս Էֆէնտին, և դիւանի ու դիւանական

անդամոց վերաբերեալ կանոնադիր մի հաստատեց:

Մամուրեան Էֆէնտին հրաժարմանէն հետէ ազգային պատրիարքարանը որոշեալ դիւանապետ մի, և դիւանական կանոնադրութիւն մի չունի եղեր: Ասի փոքր պակասութիւն չէ Պատրիարքարանի համար, և հետեւաբար պարտաւոր եմք շնորհակալ լինել ներկայ վարչութեան, որ զգալով այս պակասութեան վնասները փութացեց է պէտք եղած կարգադրութիւնն ընել:

Կղաւնամք շնորհաւորել զթովմաս Էֆէնտին, յուսալով որ այս կարեւոր պաշտօնն անթերի կատարելու համար պէտք եղած աշխուժութիւնն ու աշարջութիւնը կզգենու, Պատրիարքարանի դիւանատան մէջ գտնուած իրմէ աւելի արժանաւորներն օժանդակ առնելով:

Այս առթիւ պարտ կհամարեմք ծանուցանել թովմաս Էֆէնտին, որ ուշ չենք Պատրիարքարանէն ելած պաշտօնական գրութեանց մասնաւոր լրագրաց դէմ եղած հրատարակութեանց մէջ դիտարկութեան ու քննադատութեան արժանի լիկտեր չսպրդեցունելու, ինչպէս տեսնուած է ասկէց յառաջ:

Իզմիրէ վիճակէն առաջնորդ Տ. Պողոս սրբազանի վախճանէն անմիջապէս յետոյ, խնդիր եղաւ թէ ո՞վ պիտի յաղորդէ նմա: Եւ ըստ որում առաջնորդական այս վիճակն գլխաւոր վիճակաց մէկն է, և մինչեւ ցարդ նշանաւոր կղերականներ գահակալած են, հետեւաբար յաղորդի մի ընտրութեան խնդիրն ինչպէս արժան է՝ իզմիրի ազգայնոց ծանր ուշադրութեան առարկայ եղած է:

Տեղւոյն երեսփոխանական ժողովը այժմէն ձեռնարկած է ընտրութեան վերաբերեալ նախնական դործողութեանց, և կյուսամք թէ վիճակայնոց գոհունակութեան արժանի որոշում մի դուրս կուգայ:

Իզմիրի երեսփոխանական ժողովոյն անկ է այս ընտրութեան գործը, եթէ օրինաւորապէս ընտրուած ու հաստատուած է ինքը: Մեք միայն կփափաքեմք որ իզմիրի պէս վիճակի մի Առաջնորդը ազգասէր, ուսեալ և կենցաղակիր լի կղերական մ'ըլլայ: Չեմք կրնար ըսել թէ այսպիսի եկեղեցականներ չկան մեր ազգին մէջ. կյիշեմք վարժապետեան գերապատիւ տէր Ներսէս Արքեպիսկոպոսը՝ որ Նիկովիդիոյ առաջնորդութենէն հրաժարած է: Կյիշեմք Նարայեթեան գերապատիւ Տ. Խորէն Ս. Արքեպիսկոպոսը, որ առաջնորդական պաշտօն չունի և թէքիրտաղի առաջնորդութենէն հրաժարեցաւ անշուշտ բանաւոր պատճառաւ մի: Կան ուրիշ այսպիսի արժանաւորք ալ, որք

հարկաւ չեն վրիպիր իզմիրի գաւառական ժողովոյ ուշադրութենէն:

Առ այժմ այսչափ բաւական կհամարեմք այս խնդրոյն վրայ, և կյուսամք թէ ըստ օրինի կարգադրուելով մեզ ուրիշ բան չմնար ընել բաց եթէ ուրախութեամբ շնորհաւորել մեր զմիւռնացի պատուարժան ազգայինքն՝ արժանաւոր Առաջնորդ մի ընտրած ըլլալուն համար:

Ինչպէս ծանուցած էինք շարաթ առուր թերթով, կիւրակէ օրը իւսկիւտարի Սէլամիյէի ժողովրդական դասարանին բացման հանդէսը կատարուեցաւ ի ներկայութեան Ամեն Տէր Արիստակէս Ս. Արքեպիսկոպոսի, Արսլանեան վսեմաշուք Ստեփան փաշայի և այլ պատուաւոր ու ուսումնական ազգայնոց, և թաղին մեծարգոյ բնակիչներէն բաղմաթիւ անձանց, որոց ոմանց հետ կգտնուէին իւրեանց ընտանիքն ալ:

Ատենախօսներն էին փանոսեան Կարապետ, Խօճապարեան Օգոսէն և Ոսկանեան Յակոբ Էֆէնտիները: Ունինդիրք շատ դոհ եղան, և քաջալերեցին այս օգտակար հաստատութեան վերատեսչութիւնը՝ անընդհատ շարունակել տալ դասախօսութիւնը: Ստեփան փաշա և այլ դիտուն ու ճարտարախօս անձինք խոստացեր են երբեմն ատենախօսել այս դասարանին մէջ:

Թաղեցիներէն շատերը տեսանք որ կափսոսային այսպիսի հանդէսի մը ներկայ չգտնուելուն համար:

Չեմք վարանիր, ի դիմաց թաղեցւոց՝ շնորհակալութիւն մատուցանել ամեն անոնց, որ այս հաստատութեան համար փոյթ տարին և բարւոք վերատեսչութիւն կընեն, որոյ արդիւնքը կրկին է. այսինքն թէ՛ ժողովուրդը օգտակար նիւթոց վրայ երևելի անձանց դասախօսութիւնները լսելով օգուտ պիտի քաղէ, և միանգամայն դրամական հասոյթ մի պիտի ըլլայ ի նպաստ երկսեռ վարժարանաց թաղին, որոյ յարատեւութեան ու արդիւնաւորութեան համար յամեն ամիս մեծ գումար մի ծախուց անհրաժեշտ պէտք կայ:

Կայսերական կառավարութեան կողմանէ Մէճիտիյէ պատուանշան ընծայուել է իզմիրի ազգային երեւելիներէն և պատուաւոր վաճառականներէն Սպարթալեան Էֆէնտին:

Կշնորհաւորեմք ակնածութեամբ, և աւելի բարձր աստիճաններ ու պատիւներ կըարեմաղթեմք:

Սպարթալեան Էֆէնտին մինչեւ ցարդ մեր ազգին օգտակար եղած է նիւթապէս և բարայապէս:

Կլանք, թէ վարժապետեան դերասպանի Ս. Ներսէս Ս. Արքեպիսկոպոս մէկքանի շաբաթէն մայրաքաղաքս կը դառնայ Ռուսաստանէն, ուր կ'գտնուի Սամաթիոյ եկեղեցւոյն համար նպաստ հաւաքելու գործով: Նորին գերապատուութիւնը կ'փութացնէ վերադարձը, անձնական տկարութեան պատճառաւ: Մինչեւ ցարդ չէ կրցեր մեծ գումար մը հաւաքել:

Վեհապետեան գերապատիւ Ս. Պետրոս Ս. Արքեպիսկոպոս ալ անցեալ շաբաթու բարձրապատիւ մեծ Եպարքոսին շնորհաւորութեան գնաց, ի դիմաց վեհափառ Հայրապետին Ս. Էջմիածնի: Նորին բարձրութիւնը՝ որ արդէն ծանօթ է մեր Ս. Հայրապետին, շնորհակալութեամբ ընդունելու է Նորին Սրբազան վեհափառութեան կողմանէ եղած շնորհաւորութիւնները, և յատկապէս յանձնարարութիւն ըրեր է Պետրոս սրբազանին, որ իւր շնորհակալիքն յայտնէ վեհափառ Հայրապետին:

Հետեւեալ Ետեղեկութիւնները Ակնքաղաքէն գրուած են հոկտ. 5 թուով:

« 1. - Ամոյս 1 ին, քաղաքիս Ներսիսեան վարժարանի պարգեւաբաշխութեան հանդէսը կատարուեցաւ: 100 ի չափ կարեւոր գրեանք բաժնուեցան ուսանողաց, և բաղմամբ ճառեր կարդացուեցան:

« 2. - Տեղւոյս Առաջնորդ սրբ. Ս. Յակոբ վարդապետը երեք ամսէ հետէ հրաժարած լինելով վաղը առաջնորդի մի ընտրութեան ձեռնարկութիւն պիտի ըլլայ ըստ սահմանադրութեան:

« 3. - Քաղաքիս և գիւղերուն մէջ բաւական հիւանդութիւն տեսնուած է: Տեղւոյս երեւելիներէն խաչիկեան մեծապատիւ Աստուածատուր Էֆէնտին՝ որ աղքատներու աղքատասէր անձ մ'է, մեծ խնամ կտանի կարծող հիւանդացիոց:

Նամակագիրն զխաչիկեան Էֆէնտին գովեստիւք յիշատակէն յետոյ, հասարակաց դժգոհութիւնը կ'այտնէ քանի մ' աղքատաց համար, որոնք՝ կըսէ, միացած մի քանի տաճկաց հետ՝ աղքատին և ստորին կարգի ժողովրդեան ներքովիւն կ'պատճառեն: Յակոբեան յանուանէ յիշատակուած չեն այս անձինքը, և եթէ յիշատակուած ալ ըլլային՝ չպիտի հրատարակէինք, յուսալով որ այս համառօտ ակնարկութիւնը բաւական կըլլայ զանոնք դէպ յուղղութիւն և ի գութ և ի գորով դարձուցանելու:

... Խմբագիր

Խոյլ ըսուած տաժանելի ակտը բաղմաց մահ կը պատճառէ, ըստ որում սոյն ակտին դեղը դիտողը բժիշկը խիստ քիչ կը գտնուին: Արդ՝ պատիւ ունիմ երախտադէտ սրտիւ և խորին շնորհակալութեամբ հրապարակու յայտնել թէ՛ Սամաթիացի համեստուհի Երկանեան Սօֆի Մայրապետը իմ աղքատներէս երկու երիտասարդ՝ մին Տիգրան Մ. Գոսպարեան և միւսն Միհրան Գրիսեան, որոց առաջինը ութամեայ և երկրորդն երկամեայ խոյլի ակտէն ծանրացած էին,

դարմանեց և բոլորովին բժշկեց և ասոնց նման այլ և այլ աղքատներ շատ մ'անձինք, ինչպէս որ կ'այտնեն յիշեալ համեստուհի Մայրապետին քով գտնուած ձեռատետրին մէջ շատ մը ստորագրութիւններ:

Այս յայտարարութեան նպատակն ուրիշ բան չէ, բայց եթէ խորին շնորհակալութեան պարտքս կատարել:

Կը խնդրեմ յօգուտ Հասարակութեան հաճիք հրատարակել, որպէս զի եթէ կան սոյն տաժանելի ակտէն տանջուողք, և ընդհանրապէս շատ կը գտնուին, երթան առանց վարանելու յիշեալ համեստուհի Երկանեան Սօֆի Մայրապետին դիմեն, և բժշկութիւն գտնեն:

Յուսամ թէ նոքա ևս երախտապարտ պիտի ըլլան իբրեւ զի՝ փորձով տեսնելով նորա դեղոց օգուտն:

25 Հոկտ. 1872 Մ. Կարապետ Արքեպիսկոպոս Խակիւտար Տաղ-համամի

Ամասիայէն Հոկտ. 7 թուով գրուած հետեւեալ նամակն ալ կ'հրատարակեմք, որպէս զի ուշադիր ընթերցողք լաւ տեղեկանան թէ ո՞վ է Ամասիոյ և Մարզուանու վիճակը տակն ի վերայ ընողը:

« Կիւրեղ անուն աղքատորձան վարդապետը, երկուշաբթի օր կ'ենէն Մարզուան կ'երթայ, իւր արքանեակ փիլիպպոս սեահոգին առնելով խորքերդ ճամբուելու դիմամբ: Սակայն Մարզուան ինչած երեկոյն, սարսափելի կռիւ մը կ'իրթի. սոյն կռիւն պատճառը Մարզուանէն մեզ հասած գրութիւնք կ'հաւաստեն, թէ այս փիլիպպոս վարդապետը Մարզուանու աղքատին հարստահարիչ քրդերէն քսան ոսկի կ'պահանջէ, (իբր յուղայական մատնութեան գին) առարկելով թէ «Ես Պօլիս դացի, ձեր թշնամին (Եդեսեան) ահա Սեբաստիա զրկելու Պալլոսթիոս հանցիլ, Պօլսոյ բոլոր ժողովականները խռովելու ընելով ուստի սոյն բարեգործութեանս համար, պէտք է որ 20 ոսկի վճարեք» և այլն ըսելով. սակայն աղքատին հարստահարիչք իրենց խոստումը մերժելու համար կուղ կ'սկսին: Միւս օր այս երկու իւր վարդապետները ճանապարհ կ'ենեն. իւրեանց հետ տանէն աւելի ձիաւորեալ ունելով, որոց մէջ կ'գտնուէր նաև Յակոբ չվարդապետը. սոքա Մարզուանէն հինգ ժամ հեռի Ռ-ւ- քէւ ըսուած տեղը կ'իջանին, երկու ժամու միջոցին աղէկ մը գինեղնալէն զկին, երկու վարդապետները Ամասիա ճամբելով, կորոշեն իրենք բաղմութեամբ վանքը իջնել արդէն Եդեսեան չկայ, «ձիերնուս դարին ալ կ'ենէն, ուստի ժամանակն է» ըսելով ճանապարհ կ'ենեն, սակայն սոյն գինեղներուն մէջ ամենէն սաստիկը Յակոբ չվարդապետը ըլլալուն, իւր 10 ընկերաց հայհոյախառն հորդան կարգալով կուգան Ս. վանքը:

Նախ կ'պահանջեն վանահայր արժանայարգ Ս. Յովհաննէս քահանայէ իւրեանց սենեակ մը. նա ալ առանց խօսք մը արտասանելու կ'յուզնէ նոցա սենեակ մը, բայց զարմանալին այս է, որ Յակոբ չվարդապետը փոխանակ իւրեանց ջուջուած սենեակը հանդարտելու, խուս-

ւքն բաղմութիւնն ի գլուխ, կ'սկսի սարսափելի հայհոյութիւններ տեղացնել Գերեդեսեանի խնձեականին ու պատուոյն, և միանգամայն կրօնի դէմ. աղքատին քրդերը, այս հայհոյախառն խօսակցութեան մէջ մինակ չ'ընողով Յակոբ չվարդապետը, իրենք ալ կ'միաբանին «ուրոց մէջ կ'գտնուէին Սիմէ Եփրեմ, Յոսէփ Եփրէմ Աբրահամ, և Կոստան Բաբայան, և այլն» և այլն. ի վերջոյ վանահօրմէ կ'պահանջեն, որ իրենց, և իրենց 10 ձիերուն կեր ու դարի տան, իւրեանց նախնի սովորութեանը համեմատ, որ Գերեդեսեանի օրով բոլորովին վերջացած էր. և աղէկ մը կ'շտանալէն զկին գիշերուան ժամ 6 ին կ'հեռանան վանքէն: Այս մասին մեր ընկիւք դիտողութիւնը արդէն բացը կեցած է. աղքատին մի քանի հարստահարիչք՝ Գերեդեսեան չ'են ուղեր, ինչո՞ւ — վասն զի Կիւրեղ պտուկը խելով վանքը գալերնին, և շաբաթներով փակուելով, վանքին կողմանէ աղէկք ու սէֆա՞ ընելու սովորութիւնը Եդեսեանի օրով բոլորովին վերջացաւ:

Եդեսեանը չ'են ուղեր, ինչո՞ւ — վասն զի տաղաւարներու օրեր, հանդերձ գառներով, լիտրներով իւղեր, պտուկներով մածուկներ, խայմախներ, պանիրներ ու մեղրեր, աստ անդ երթալու սովորութիւնը Եդեսեանի օրով անհետացաւ:

Եդեսեանը չ'են ուղեր, ինչո՞ւ — վասն զի նախորդ եպիսկոպոսի օրով շաբաթը հեղ մը վանքը խռովելով, գառներ, ուլեր, այծեր յօշոտելու սովորութիւնը Եդեսեանի օրով իսպառ բարձաւ: Ո՞ր մէկը շարայարենք:

Բայց մենք այս դէպքը ուշադրութեան առնելու միջոցնիս, Կիւրեղ վարդապետի քաղքիս մէջ մէկ խայտառակութիւնը առաջինը դերադանցեց:

Կիւրակէ էր, մինչդեռ բոլոր հայ ժողովուրդը եկեղեցի կ'դիմէին, մենք ալ բարեբախտութիւն ունեցած էինք Սեվաստիոյ Ս. Աստուածածնայ եկեղեցին երթալու, դեռ ևս եկեղեցւոյ դռնէն ներս չ'մտած, կոնդակի մը սկզբնական «որ զնորհա» ի ձայնը մեզ աղջուկեց, նոյն միջոցին բոլոր ժողովուրդը անհամբերութեամբ կ'սպասէին, թէ ի՞նչ նոր եղանակ մը պիտի երգուի. մէկ մը ալ պարոն ֆէլէկճեան, կոնդակ մը ի ձեռին, Ս. Հայրիկի տակէց վեց ամիս առաջ յիշեալ անփորձ վարդապետաց փոխանակ Աղգին օգտին աշխատելու, առ ի կործանում դաւառացւոց, լիազօր իշխանութեամբ շնորհած կոնդակը կարդալ կ'սկսի, խեղճ ժողովրդեան առանց թուականի ո՞ր տարւոյն և ո՞ր ամսոյն մէջ գրուած ըլլալը չ'յիշելով. յետոյ սորիկ աղջկաձայն Կիւրեղ վարդապետը յատեան ներկայանալով, սկսաւ խռովայդ ատենաբանութիւն մը ընել:

Նախ խառն ժողովոյ օգոստոս 27 ի որոշմամբ իւրեանց քննչութեան պաշտօնը, որ առնուած էր. ինք իր կողմանէ կրկին քննչութիւն մը վաւերացնելով, սկսաւ անձեռնհաս իշխանութեամբ տնօրինութիւններ ընել:

Մօգեան աղնուազարմ Գերդաստանի միակ փայլը տուող տեղւոյս Աթոռակալ

սեմալուք Յակոբ Էֆենտիի դէմ սկսաւ հեղինական ծննդնաթուղթեամբ ի յոր ժողովրդեան անպատուել, ինչպէս քանի մը օր յառաջ առաւել ևս առանց պատճառի սարսափելի սրկայական հայհոյանքներ տեղացուցած էր, — ըսելով թէ «անպիտան անթուական կանչեցի չեկաւ, որուն» փոխանակ կանխահաւ իշխանութեամբ Տէր Ներսէս քահանայն կ'ընտրեմ. ուստի ասկէջ վերջը Տ. Ներսէսը անթուական պիտի ճաննաք և այլն և այլն» ըսելով, բոլոր ժողովրդեան փափուկ սրտերը վշտացնելով, վերստին յուզեց:

Կ. ՍԺԵԱՐ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Արդարութեան պարտք մի կատարած ըլլալու համար, պէտք է խոստովանինք թէ Երուսաղէմայ Ս. Պատրիարքը իրաւունք ունի եղեր յիշեալ կիւրեղ և փիլիպպոս վարդապետները Երուսաղէմայ վանքէն արտաքսելու: Ո՞ր դիտէ, Երուսաղէմայ մէջ զորափ սուպա և խառնաշփոթ վարք ու ընթացք ունեցած են սոքա:

Խարբերդէն օգոստոս 29 թուով գրուած հետեւեալ նամակը՝ որ ուշ հասած է մեր ձեռքը, — հրատարակութեան և ուշադրութեան արժանի համարեցաք:

... Խմբագիր

Արդէն ծանուցած եմք և հրատարակած էք, թէ Խարբերդի Մուրուտի անուն գիւղէն ինծէ-խուշի խալիլ և Սիւլէյման անուն անձինք ութ ընկերաց հետ գիշեր անցնելու ի վանքին ու կալին վրայ յարձակելով, Տ. Կարապետ քահանայն չարաչար ծեծել, և վրայի եղածները մահճօքն հանդերձ կողոպտել են:

Գանակոծեալ խեղճ քահանայն 20 օրէն աւելի ժամանակ սնկողնոյ ծառայեց, ոտքին ոսկրը կոտրելուն պատճառաւ: Տեղական կառավարութեան խնդիր եղաւ այս չարեաց հեղինակները պատժելու համար. և արդարեւ քննութիւն եղաւ բայց դժուարացիւ արդիւնք մի չտեսնուեցաւ: Խալիլ և Սիւլէյման ազատ կ'ըլլին. և շատ հաւանական է որ այսուհետեւ վանքին և վանականաց առաւել մնաս ու չարք հասուցանեն: Այս անձինքն թէպէտ աստ անդ կ'արծին թէ իրենք ծեծած ու կողոպտած են քահանայն, բայց ո՞չ ոք կ'համարձակի կառավարութեան ատեանն ելնել ու վրկայութիւն տալ: Վանքին և վանականաց պատիւն ստակի մ'եղաւ:

Ինչ որ ալ ըլլայ, զրկեալք պէտք է անդադար բողոքեն, և յանցաւորաց պատիժն ու իւրեանց վնասուց փոխարինութիւն պահանջեն: Պէտք չէ ձանձրանան բողոքելէ մինչև որ արդարութեան ձայնը լսելի լինի: Խարբերդի առաջնորդարանին ալ պարտքն է այս խնդրոյն համար միջնորդութիւն ընել տեղական կառավարութեան, և եթէ լսելի չըլլայ՝ Բ. Դրան արդարասիրութեան գիւմը Պատրիարքարանի միջոցաւ: Արդարութիւնը ուշ կամ կանուխ յաղթող կը հանդիսանայ, հերիք է որ զրկեալն ու հարստահարեալն օրինաւոր կերպիւ չարունակեն իւրեանց բողոքները: Կայսերա-

կան կառավարութիւնը երբէք հաճութիւն չունի, որ վանքի վրայ յարձակում ըլլայ, վանականք դանակոծուին և նոյա ինչքը յափշտակութեան երթան:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Թէհրանի օսմանեան դեսպան անուանեցաւ, հասարակաց կրթութեան բարձրագոյն ժողովոյն նախագահ Միւնիֆ Էֆենտի:

— Թէքլիմաշի կառավարիչ կարգեցաւ Ապէտին Էֆենտի:

— Դատական վճռոց գործադրութեան խորհրդոյն (Իճրա ճէմիյէթի) նախագահ Ջիյա պէյ պատիւ ունեցաւ Օգոստոսի միջին Երուսաղէմի ներկայանալու և 500 օսմանեան լիւրա պարգեւ ընդունելու, անցեալները արքունի նաւարանէն ծովը իջած զրահաւոր նաւուն վրայ յօրինած քերթուածն Նորին վեհափառութեան հաճոյ երեւելուն պատճառաւ:

— Բուսանիոյ իշխանութիւնը տեսնելով որ երկրին մէջ գտնուող հրէայք մինչեւ ցարդ եղած հարստահարութեանց և խտրութեանց պատճառաւ սկսած են դաղթել Ամերիկա, — ազգային ժողովոյն միջոցաւ այս անգամ որոշեց ի հրէաներն ալ բուսանաց վայելած իրաւանց մասնակից ընել, և նոյա կենաց ու ընչից ապահովութեան համար պէտք եղած միջոցներն ի գործ դնել:

— Իզմիրէն գրուածին նայելով, ինչպէս մայրաքաղաքիս նոյնպէս և յիշեալ քաղաքին համար ծխախոտի մեծաւաճառի արտօնութիւն տալու խորհուրդ կար անցեալները, բայց մայրաքաղաքիս մէջ այս պատճառաւ վեր եղած դժուարութիւնք պատճառ եղան նոյն խորհուրդը չգործադրելու, թէպէտ այլ և այլ անձինք հետամուտ եղեր և կառավարական գանձուն օգտակար առաջարկութիւններ ըրեր են:

— Անատոլիի մէջ երեւան ելած կենդանեաց հիւանդութիւնը ամեն կողմ տարածուած է, և հիւանդացող կենդանիք քիչ ժամանակի մէջ կանչնան: Կարծեմք, թէ իսկզբան եթէ պէտք եղած զգուշութիւններն ըլլային, այժմ չէր տարածուէր և վնասը մեծ չէր ըլլար:

— Առաջին անգամ է որ Տաճկաստանէն իշխան մի հեռաւոր երկիրներ ճամբորդութեան ելած է: Եգիպտոսի բարձրապատիւ խալիֆին երկրորդ օրդին՝ Հասան փաշան է այս երկար ուղեւորութիւնն ընողը, որ Եւրոպիոյ այլ և այլ կողմերը շրջելէն յետոյ, Ամերիկա կուղեւորի և անկէջ Զին ու ճարտն ալ պիտի երթայ:

Այս երկար ուղեւորութիւնն հարկաւ օգտակար կ'ըլլայ Հասան փաշային և միանգամայն Եգիպտոսի: Եւրոպիոյ մէջ Եգիպտոսի խալիֆին վրայ հրատարակուած գովեստները իրաւացի են, որովհետեւ Նորին բարձրութիւնը իրոյնք քաղաքակրթութեան մեծամեծ օգուտները, և իւր որդիքը ուսմամբք ու գիտութեամբք ճոխացունելով կ'պատրաստէ Եգիպտոսի իշխանական գահուն համար:

— Ռուսաց Ալեկսանդր կայսեր եղ-

բայր՝ Նիքօլա արշիդուքսն Պէրուի գրտնուած ատենը, ուղեր է տեսնել արաբաց մականի և նիզակի խաղերն: Հետեւաբար, բազմաթիւ արաբք Չամէքը ըսուածը հրապարակը ժողովուելով, ձիու վրայ ներկայացուցեր են յիշեալ խաղերը: Արշիդուքսը շատ հաւնեւ է, և անոնց մէջէն յաջողակներուն ընծայեր է ոսկի ու արծաթ ստոմաններ (մէշրէպէ) և ուրիշ պարգեւներ:

— Քօլէրայի հիւանդութիւնը Բէշթի մէջ երեւան ելեր և հարուածել սկսեր է:

— Պուլլարաց Էքզարքը շրջաբերական մի պատրաստել է, բոլոր Պուլլար եկեղեցեաց մէջ կարգացուելու համար: Էքզարքն այս շրջաբերական կ'ծանուցանէ Պուլլարաց, թէ յունական պատրիարքարանի ժողովոյն վերջին վճիռն և բանադրանքն ընդդէմ պուլլարաց՝ եկեղեցւոյ օրինաց բոլորովին հակառակ է և երբէք արժանի չէ կարեւորութեան:

— Պէրլինի ամերիկեան դեսպանն այս օրերս մայրաքաղաք կ'գտնուի:

Թէհրանէն եկած հեռագիրք կը ծանուցանեն, թէ Պարսից Շահը հրաման ըրեր է վճարել անվճար մնացած ամսականները. և թէ՛ իգական սեռին յատուկ պատուանշան մի հնարուելով, առաջին անգամ՝ Շահին մօրը ընծայուել է:

— Իրլանտայի մէջ ալ քանի մի անձինք զոհ գնացեր են քօլէրայի հիւանդութեան:

— Աւստրիոյ կայսեր Բեդրուպուրկ երթալու լուրը՝ որ անցեալները հրատարակեցաւ, անստոյգ կ'ընէ:

— Գաղղիոյ մէջ մինչև հիմա նմանը չտեսնուած ամուսնական հանդէս մի կատարուել է այս օրերս:

74 տարեկան երիտասարդ մի 72 տարեկան մատաղ օրիորդի մի հետ ամուսնացեր է: Այս նորահաս տղոց ամուսնութեան հաճութիւն տուելու են փեսային 107 տարեկան հայրը և հարսին 104 տարեկան մայրը: Հարսանեաց հանդիսին ներկայ գտնուելու են սոցա բոլոր պարագայքը, ամբողջ 80 հոգի: Պարահանդէս ալ եղեր, և նոր հարսն ու փեսան գիրկ գրկի եկեր են: Ներկայ եղողները բարեմաղթեր են որ մէկ բարձի վրայ ծերանան նորապսակները և թոռանց թոռներու տէր ըլլան:

— Գաղղիոյ մէջ նորահաս օրիորդ մի բրուսիացի զօրականի մի հետ թեւ ի թեւ պտտած ատենը, հայրը յանկարծ պատահելով այնչափ սրտմտեր և բարկացեր է, որ իսկոյն կաթուածահար լինելով հոն ինկեր մեռեր է: Աղջիկն հօրը այս օրինակ մահուան վրայ և միանգամայն տեսնողներէն ծանրապէս ամսթահար լինելով ինքզինքը գետը նետել և խեղդուել է: Հետեւեալ օրը աղջկան մարմինը գետէն հանուելով հօրը մարմնոյն հետ թաղեր են անձնասպանաց յատուկ գերեզմանին մէջ, վերջին պատերազմէն յետոյ բրուսիացիք մինչեւ այս աստիճան ատելի եղած են գաղղիացւոց: Եւ ահա գաղղիացւոց այս տարապայման ատելութեան պատճառաւ է անշուշտ որ փարիզի գերմանական դեսպանը անցեալները կուղէր հրաժարիլ:

— Բումանիայէն Ամերիկա գաղթող հրէից օգնութեան և ճանապարհի ծախսոց համար Ամերիկայի մէջ մասնաժողով մի կազմուած է, և մինչև ցարդ 300 հազար անգղիական լիրա հաւաքած ու Բումանիոյ ամերիկեան հիւպատոսին ղրկած է որոշեալ նպատակին ծառայեցունելու համար :

— Յայտնի է, թէ Փարիզի վերջին պաշարման ժամանակ չէզոք տէրութեանց դեսպանք չկրցան հազորդակցութիւն ունենալ իւրեանց կառավարութեանց հետ: Արդ՝ եւրոպական կառավարութեանց մէջ բանակցութիւն մի սկսած է ընդհանուր օրէնքով մի սահմանելու համար թէ այսպիսի պարագայից մէջ չէզոք տէրութեանց ներկայացուցիչք ինչպէս պիտի վարուին :

— Անգղիոյ աղքատանոցներուն համար, մէկը 10 հազար, և 42 հոգի՝ 1000 ական — ընդամենը 52000 լիրա — առանց ստորագրութեան ղրկելն յիշեալ հաստատութեանց վարչութեանց : — Ահաւասիկ ճիշդ աւետարանին համաձայն դիւցազնական մեծագործութիւն մի :

Ոստիկանութեան պաշտօնատունը ի պաշտօնէ աղքատարութիւն կրնէ լրագրապետաց, որ ձեռքէ լրագիր ծախողներուն պատուիրեն՝ այսուհետեւ լրագիր ծախած ատեննին այս ինչ տեղին լուրը, այս անուն մարդն, և այլն, չաղաղակել, այլ միայն լրագրաց անունները տալ :

Բուզնամէի ճէրիտէի Հավատիս լրագիրն այս պաշտօնական յայտարարութիւնը հրատարակելէն յետոյ, իրաւամբ գիտողութիւն կրնէ թէ ձեռքէ լրագիր ծախողները լրագրապետաց հրամանին ներքեւ չըլլալով՝ կարելի է անոնց կողմանէ եղած պատուէրը անյստի մնայ, և հետեւաբար կառավարիչ որ ձեռքէ լրագիր ծախողներն ալ, ըստ որում օր ըստ օրէ կշատնան, այսուհետեւ ուրիշ արհեստաւորաց պէս գլխաւոր մի ունենան, և Պօլսոյ քաղաքապետութեան տրամադրութեան տակ գտնուին, որով նոցա մէջէն պակասաւոր եղողները կը պատժուին և պէտք եղած պատուէրները ըստ օրինի կը տրուին նոցա :

Յիշեալ լրագրոյն այս կարծիքն ունիմք մեք ալ բաւական ժամանակէ հետէ : Կարգադրութիւն մի պէտք է ձեռքէ լրագիր ծախողներու համար, ասոնց մէջ հաւատարիմ անձինք կգտնուին, բայց կգտնուին նաև խարդախներ, որ մինչև ցարդ անպատիժ մնացած են, որովհետեւ ոչ գլուխ և ոչ օրէնք մի չկայ սոցա համար :

— Բեդրուպուրիի օսմանեան դեսպանը, ի դիմաց Օգոստոսիան Սուլթանին պիտի երթայ շնորհաւորէ Շուէտի թագաւորին գահակալութիւնը :

— Իզմիտի երկաթուղոյն ֆէնէր — պաղչէսի ճիւղին շինութիւնն ալ աւարտեր է :

— Գունդ մի կայսերական զօրք դէպ ի Եմէն ճամբայ ելան Մէտարը Չաֆէր շոգենաւով :

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ՊՕԼՍՈՅ

	աւ	էր
Գոնսոլիտէ	59	6
Թրամկայի բաժնետոմս . . .	1575	
65 ի փոխառութիւն . . .	Փր. 369	
63 ի	360	
69 ի	313	75
Բումէլ երկաթուղոյ բաժ. . .	184	

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՏԵՏԵԱՆ

ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

Ա. Տիւմայի այս եղական վիպասանութեան երկրորդ հատորը Պօլս հասած ըլլալով, Արգոյ բաժանորդներէն կը խնդրուի որ իրենց անգործաւորներ կայացնեն Չաքմաքճլար-Եօքուշու թիւ 10 Տէտէեանց վաճառատունը և հոնկէ ստանան նոյն հատորը :

Բաժանորդութեան գին 4 հատ. ղշ. 50
Մէն մի հատորը 15

Ամերիկեան տիշ թափախէրինտէն օլուպ երկիրով սենէտէն պէրդ Տէրի սաատէթաէ քէսպի շէրիֆ էյէյէն Ս. Խաչատուրեան վէկ. Ստեփանեան նամ տօքթօրլար ագտը շիրքէթ իյէյոլու, պոլնտան պէյլէ Պահճէ-գափուսընտա Պօղաշաճընըն դարչսընտա նումէթօ Յ մաղաղատա տիշճէ օլան հէր կէօնա ամէլիաթլարը իճրա իյէմէքտէ տիրէր. վէ Ս. Խաչատուրեան սալը կիւնլէրի սաաթ պէշէ տէք Գաորը-քէյոյտէ միւսիւ փօլուն էճ-զախանէսինտէ վէ փաղար կիւնլէրի իւսկիւտարտա Սէլամըզ ճատտէսի քէնտի խանէսինտէ, վէ կ. Ստեփանեան տախի փաղար կիւնլէրի Եէնի-գափու Եօլտա Լանկա ճատտէսի նումէթօ 16 քէնտի խանէսինտէ սաաթ էէտիյէտէք պոլունմաղտա օլտըղարընը ըաղպէթլու միւլթէրիլէրինէ խասթէթէն իլան իտէրէր :

Սամաթիա Արապ-դուլուսը ըսուած փողոցին մէջ թիւ 5 տունը՝ որ 250 կանդուն դետնի վրայ կառուցուած է և կբաղկանայ 8 սենեակէ և ունի 1700 կանգուն պարտէզ, 1 ջրհոր, — ծախու հանուած է :

Ուզողը կհրաւիրուի առ տնօրինութիւն լրագրոյս :

Մեծ նոր Խանի վերի դուռը թիւ 3 սենեակը գաղղիարէն ու տաճկերէն լեզուաց և տոմարակալութեան դասախօսութիւն կըլլայ երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը :

Դասաւորուն այցելութեամբ ալ դասախօսութեան կերթայ : 40

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Օրացոյց Ժողովրդական

1 8 7 3

Գ. Պաղատաբէան

Պարունակութիւն: Եկեղեցական տօնացոյց հայոց, յունաց և այլն. խաւարմունք արեգական և լուսնի: Թղթատարութիւն, հեռագիր. երթևեկութիւն շոգենաւաց, շոգենաւք, գլխաւոր տէրութիւնք աշխարհի, յաւելուած օրացոյցի որոց մէջ կան առողջական, բժշկական և ընտանեկան այլ և այլ կարևոր նիւ-

թեր, այսինքն՝ մաղի, եղունգի, ակրասի, աչքի. և դարմանումն յաճախ պատահող տկարութեանց նաև շուներէ խաճնուողաց, թիւնաւորեղաց, միջատներէ խայթուողաց, արեցողաց, խլութեան, շիշ աչաց, կնտակ և թեփոտ գլխու, գարշահոտ շնոց, գլխու ցաւի և այլն և այլն անմիջական դարմանք. ճանճերն, լուերն, միւկներն ջնջելու հնարք. և այլն և այլն. մանկատաժութիւն, բարոյական առակներ, պատմութիւնք, զըւարճալիք, մրցանակաւոր հանելուկք, պատկեր բեռնագրի, և նորա նշանակութիւնը. այլ և այլ ծանուցումք. արձանագրութեան տետրեր :

Գինն է միայն թղթաթաղաղմին 2 ղշ. փառակաղմ 5 էն մինչև 25 ղշ. կեդրոնատեղին է Ֆրէնկեանի գրատունը ի Մէրճան, և կը ծախուի կամուրջի գլուխը պարագան և այլ գրավաճառաց քով :

Հայերէնի, գաղղիարէնի և եկեղեցական երաժշտութեան հմուտ, և պատուաւոր անձերէ վկայեալ մէկը պատուատ է դասախօսութիւն ընել թէ՛ մայրաքաղաքիս և թէ՛ դաւառային վարժարանաց մէջ :

Պէտք ունեցողը կհրաւիրուի առ տնօրինութիւն լրագրոյս :

Խաթանպօլտա էմթաա կէօմրիլիւքարչուսինտէ Ն. 47 իլէ միւրաքքամ մաղաղանըն իւսթ քաթընտա, թիւրքճէ, ֆրրանսըճա, թալեանճա վէ էրմէնիճէ լիսանլէրտէն եք տիկէրինէ թէրճիւմէլէրին վէ մէղքիւր լիսանլէրտէն կէրէք տէֆթէրճէ վէ կէրէք հէր նէվի էվրաքըն հիւսնի սուրէթլէ վէ կայէթ էհվէն ֆիաթլէ թանղիմ վէ թահրիւր օլունմաքտա պոլունտուղու պէյան օլունուր :

ԴԺՈՒՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ՄԱՐԴ ՄԸ

ԿՍՄ

ԴԺՈՒՈՑ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿԸ

Այս հետաքրքրական տետրակին առաջին, երկրորդ, և երրորդ հատորները հրատարակուած են, և մայրաքաղաքիս բոլոր գրավաճառաց խանութները կծախուին ի գին 50 փղ :

ՊԱՅՄԱՆՔ ՓՈՒՆԶԻ

1. Փունջը 20 րեքտարի և 50 րեքտարի տարակուի :
2. Տարեկան բաժանորդագինն է միայն ըրտ աք ծաթ մէշիտ՝ կանխիկ վճարելի թէ՛ մայրաքաղաքիս և իւր արուարձանաց և թէ՛ գաւառաց համար :
3. Վեց և երեք ամսոց համար ալ բաժանորդ կընդունուի :
4. Տեղական ու գաւառական թղթատարութեան ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ :
5. Հատը 40 փարայ է, և կգտնուի ամեն Հայ գրավաճառաց խանութները և ձեռքէ ծախողներու քով :
6. Ծանուցման տողը 40 փարայ է մէկ անգամի համար : Աւելի ածան կըլլայ աւելի անգամներու համար :
7. Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է գիր ուղղելի առ Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. Աւաճաճեան, Կ. Պօլս Գիւրքճի խան վարի յարի թիւ 26 :

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԵՐ

Հ. Ս. Ա. Ա. Ա. Ա. Ա. Ա. Ա.

ՏՊԱԿՐՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎԻԹ ԳԱՎԱՅԵԱՆ
Կ. Պօլս Գիւրքճի խան վարի յարի թիւ 26 :